

Марта Ониськів, Ганна Книш, Дарія Мельник, *Пісні бойківського села Петранка*, Львів: Камула, 2013, 192 с. + 32 с. вклейки (Marta Onyskiw, Hanna Knysz, Daria Mielnik, *Pieśni Wojków, wsi Petranka*, Wydawnictwo Kamula, Lwów 2013, ss. 192 + ss. 32 wklejki).

W 2013 r. ukazała się książka w języku ukraińskim trzech autorek Marty Onyskiw, Hanny Knysz i Darii Mielnik (ukr. *Марта Ониськів, Ганна Книш, Дарія Мельник*) pod tytułem *Pieśni Wojków, wsi Petranka*. Publikacja jest cennym opracowaniem, gdyż dotąd nikt poza autorkami książki nie przedstawił bogatego dziedzictwa sztuki Wojków ze wsi Petranka (Kresy Wschodnie dawnej Rzeczypospolitej, dzisiaj wieś w granicach Ukrainy Zachodniej, woj. Iwano-Frankowskie). Jako pierwsze usystematyzowały zebrany materiał, który w książce przedstawiły w pięciu rozdziałach; dokonały rekonstrukcji pieśni rodzinnej wsi, zbadały niektóre obrzędy charakteru rodzinnego jako zjawiska etniczno-kulturowego.

Urodzone w bojkowskiej wsi, swe młode życie autorki związały z ochroną, pielęgnowaniem i popularyzowaniem rodzinnej kultury. Będąc świadkami diametralnych przemian, jakie miały miejsce na wsi na przełomie XX–XXI w., od najmłodszych lat starały się zachować świadectwo kultury, która ich ukształtowała. Rejestrowały ją i utrwały, m.in. w programach zespołów folklorystycznych, z którymi współpracują począwszy od roku 2008 aż do dziś. Poszukując tematów do prezentacji scenicznych, gromadziły materiały etnograficzne, prowadząc, w miarę możliwości i umiejętności, amatorskie badania terenowe, wspierane jednak i ukierunkowane merytorycznie przez muzealników, folklorystów, etnografów i różnych badaczy kultury ludowej. Zainspirowana folklorem i etnografią M. Onyskiw zebrała materiały o historii rodzinnej wsi, H. Knysz, muzyk, zapisała nuty zebranych pieśni, natomiast D. Mielnik zebrała pieśni i przeprowadziła badania nad kulturą ludową, m.in. w zakresie świąt, niektórych obrzędów rodzinnej wsi (zwyczaje związane z narodzinami i wychowaniem dziecka wśród Wojków oraz zwyczaje i obrzędy weselne wśród mieszkańców Petranki).

Zawarte w omawianym opracowaniu materiały dotyczące ludowych zwyczajów i obrzędów wsi Petranka pochodzą w większości z badań terenowych autorek, przeprowadzanych sukcesywnie w latach 2008–2012. Autorki poszerzyły zakres tych badań, uzupełniając materiały informacjami publikowanymi, w tym historycznymi. Na pracę złożyły się następujące zagadnienia, ujęte w tematycznych rozdziałach: *Dyskurs historyczny* (ukr. *Історичний екскурс*, ss. 11–29), *Zimowe zwyczaje i obrzędy bojkowskiej wsi Petranka* (ukr. *Календарні зимові свята й обряди бойківського села Петранка*, ss. 30–91),

Zwyczaje związane z narodzeniem i wychowaniem dziecka w Petrance, (ukr. *Народження й виховання бойківської дитини в Петранці*, ss. 92–108), *Zwyczaje weselne Wojków w miejscowości Petranka* (ukr. *Бойківське весілля в Петранці*, ss. 109–144), *Pieśni miłosne* (ukr. *Пісні про кохання*, ss. 145–173). Publikację zamykają aneksy.

W trakcie pracy nad książką opracowano równocześnie niektóre zwyczaje na potrzeby prezentacji scenicznych. Jednak większość materiału to zapisy dokumentalne i opis antropologiczny. Pod każdym opisem, w zależności od jego formy, autorki podały źródła pochodzenia zawartych informacji, wymieniając z nazwiska informatorów. Szczególnie cenne jest to, że we wszystkich przypadkach zanotowane zostały daty prowadzonych badań, ułatwiające analizę w kontekście chronologicznym. Wydaje się, że autorki nie miały dużych problemów z zapisem gwary używanej przez informatorów, gdyż od dziecięcych lat obcowały z nią codziennie. Wielkim walorem opracowania jest uzupełnienie tekstów śpiewanych zapisem nutowym, dokonany przez muzyka H. Knysz, głównie na podstawie nagrań przeprowadzonych przez autorki.

We wstępie autorki zawarły podstawowe informacje na temat badań oraz krótkie refleksje, odnosząc się do zebranego materiału. W pracy jednakże brakuje zakończenia oraz wykazu informatorów, jak i bibliografii. Wieńczącym opracowanie jest aneks, w którym pomieszczono różne informacje etnograficzne, odnotowane przy dodatkowych badaniach oraz mały słowniczek gwary regionalnej, a także zdjęcia, kolędy i cenne notatki związane z ważnymi wydarzeniami wsi.

W dzisiejszych czasach globalnych przemian kulturowych, potrzeby określania tożsamości i wiedzy na temat własnego pochodzenia, jak i wszystkie opracowania dotyczące rodzimej kultury, zaś zwłaszcza te, które mają charakter dokumentalny, są bardzo ważne¹. Ze względu na to, mimo że do prezentowanego przez autorki materiału można mieć uwagi odnośnie do poprawności warsztatu badawczego, wątpliwości co do zapisu czy interpretacji zebranych materiałów, nie sposób nie docenić ich pełnej pasji i zaangażowania pracy, której uwieńczeniem jest ta publikacja. Tym bardziej więc, uznając ogrom pracy, którą wykonały autorki i współpracujące z nimi osoby, należy docenić przede wszystkim źródłowy charakter omawianej pozycji i możliwość jej wykorzystania do pracy naukowo-badawczej, edukacyjnej oraz na potrzeby folklorystyczne. Powinni po tę książkę sięgnąć zwłaszcza etnografowie, krajoznawcy, nauczyciele oraz studenci piszący pracę z zakresu obrzędowości. Przedstawione autentyczne teksty kolęd, przyśpiewek, łątkanek (tzn. pieśni ludowych, śpiewanych najczęściej

¹ A. Toffler, *Szok przyszłości*, Warszawa 1972, s. 19; por. K. Pankowska, *Kultura – sztuka – edukacja w świecie zmian. Refleksje antropologiczno-pedagogiczne*, Warszawa 2013, ss. 228; J. Urry, *Leisure and Social Identity, Time and Society* 3/2 (1994).

na weselach) i innych okazjonalnych pieśni można wykorzystać w różnoraki sposób, np. w rekonstrukcji zanikłych elementów tej czy innej obrzędowości, upowszechnianiu ich w dzisiejszym przeobrażającym się społeczeństwie, włączając je do repertuarów zespołów folklorystycznych, jak również organizując różnorodne uroczystości/święta. Teksty autentyczne mogą być również dobrym materiałem do aranżacji.

Z analizy książki płyną pozytywne wnioski. Niezaprzeczalną wartością jest pole badawcze młodych badaczek – twórczość i tradycja ludowa. Co ważne, publikacja może być zachętą do dalszej pracy badawczej, prowadzonej przez innych naukowców, zwłaszcza dotyczącej warsztatu folklorystycznego w refleksji nad otaczającym nas światem. A tu trzeba dodać, że kolejny świat został ocalony – Bojków ze wsi Petranka.

Roman Kordonskyy
Olsztyn